

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.411.006.01.2017
I/17/005

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach
ul. Powstańców 29, 40-039 Katowice
T +48 32 784 42 00, F +48 32 784 42 30
lka@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	I/17/005 – Utrzymanie i trwałość inwestycji pn. „Rekultywacja zdegradowanych zalewisk wodnych w Bytomiu” zrealizowanej przy udziale środków otrzymanych z RPOWSL przez Urząd Miasta w Bytomiu ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	1. Beata Olejnik, specjalista k.p., upoważnienie do kontroli nr LKA/76/2017 z dnia 17 marca 2017 r. [dowód: akta kontroli str. 1-2]
Jednostka kontrolowana	Urząd Miejski w Bytomiu ² , ul. Parkowa 2; 41-902 Bytom
Kierownik jednostki kontrolowanej	Damian Bartyła, Prezydent Miasta Bytomia ³ [dowód: akta kontroli str. 4-5]

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

NIK pozytywnie ocenia działania Urzędu w celu pozyskania środków unijnych na rekultywację obszaru zdegradowanych zalewisk wodnych w Bytomiu⁴ oraz zgodność wykonania rzeczowego zakresu ww. prac z umową o ich dofinansowanie⁵. W ocenie NIK powyższe przedsięwzięcie wraz z dodatkowymi pracami finansowanymi ze środków Urzędu, zostały przeprowadzone prawidłowo, a ich efektem było m.in. usunięcie z terenów objętych inwestycją zagrażających środowisku odpadów, a także wydzielenie i urządzenie na części ww. obszaru terenów rekreacyjnych dla mieszkańców. Trwałość tego Projektu w okresie pięciu lat od zakończenia jego realizacji została zachowana zgodnie z postanowieniami umowy o jego dofinansowaniu.

NIK pozytywnie ocenia rzetelność działań Wydziału Ekologii Urzędu związanych z bieżącym utrzymaniem terenów Projektu wraz z infrastrukturą okołoprojektową, jakie były realizowane do lutego 2013 r., tj. do czasu przejęcia tych zadań przez - Miejski Zarząd Zieleni i Gospodarki Komunalnej⁶. Natomiast NIK ocenia negatywnie późniejszy stan utrzymania zrekultywowanych i zrewitalizowanych terenów zalewisk wodnych. Zdaniem NIK, do złego stanu utrzymania terenów przedmiotowego Projektu, przyczynił się także brak stosownej infrastruktury, tj. oświetlenia i monitoringu, które mogłyby ograniczyć zjawiska dewastacji i kradzieży, w szczególności małej architektury.

¹ Kontrolą objęto okres od 2010 r. do dnia zakończenia kontroli oraz lata wcześniejsze, jeżeli miały wpływ na kontrolowaną działalność.

² W dalszej części zwany *Urzędem*, *Jednostką* lub *Inwestorem*.

³ Zaprzysiężony w dniu 8 października 2012 r. i ponownie 1 grudnia 2014 r. Do 7 października 2012 r. funkcję Prezydenta miasta pełnił Piotr Koj, w dalszej części - *ówczesny Prezydent*.

⁴ Zadanie to zwane jest w dalszej części wystąpienia także *Projektem*.

⁵ Umowa z 22 września 2010 r. na dofinansowanie zadania pn.: „Rekultywacja zdegradowanych zalewisk wodnych w Bytomiu” ze środków RPOWSL na lata 2007-2013 zwana *umową o dofinansowanie*.

⁶ W dalszej części zwana *MZZIGK*.

W ocenie NIK Miasto Bytom posiada potencjał organizacyjny dla zapewnienia trwałości i utrzymania projektów dotyczących rekultywowanych i rewitalizowanych terenów, jednak był on nie w pełni efektywnie wykorzystany. Zdaniem NIK, istniejące braki w infrastrukturze technicznej obecnie utrudniają zapobieganiu aktom wandalizmu i kradzieży na ww. terenach, a niski stan zaawansowania prac nad modernizacją miejskiego systemu monitoringu wizyjnego może skutkować dalszymi trudnościami w utrzymaniu w stanie niepogorszonym istniejących oraz kolejnych planowanych do rekultywacji terenów, tak w okresie trwałości tych projektów, jak również w okresie późniejszym.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Wykonanie zakresu rzeczowego projektu „Rekultywacja zdegradowanych zalewisk wodnych w Bytomiu”

Opis stanu faktycznego

1.1. Objęty umową o dofinansowanie ze środków RPOWSL na lata 2007-2013 obszar zalewisk wodnych poddany rekultywacji⁷ i rewitalizacji znajduje się na południu miasta przy granicy z miastem Chorzów, pomiędzy ulicami: Cichą, Łagiewnicką i Krzyżową, a parkiem Miejskim im. Adama Mickiewicza i Rowem Granicznym. Stanowi on część obszaru górniczego byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Rozbark”, który od lat osiemdziesiątych pozostaje poza wpływami eksploatacji górniczej. Rekultywację prowadzono na trzech zlokalizowanych na ww. obszarze zalewiskach wodnych i przyległych do nich 74 działkach o łącznej powierzchni 6,6 ha.

[dowód: akta kontroli str. 74; 128; 218; 2130-2134]

Umowę⁸ na dofinansowanie zadania pn. „Rekultywacja zdegradowanych zalewisk wodnych w Bytomiu” zawarto w dniu 22 września 2010 r.⁹ Całkowita wartość ww. zadania, wynosząca pierwotnie 4.820.041,14 zł¹⁰, w wyniku dwukrotnego aneksowania¹¹ umowy uległa zmniejszeniu o 1.785.305,73 zł i wyniosła 3.034.735,41 zł.

[dowód: akta kontroli str. 99-243]

1.2. Rekultywowany obszar był terenem przemysłowym, na którym składowano odpady przemysłowe, komunalne i pochodzenia górniczego. Te ostatnie, deponowane były w postaci hałd, a komunalne na tzw. dzikich wysypiskach. Stawy i mokradła stanowiły 13.800 m² (1,38 ha) terenu poddanego rekultywacji. Z wyników inwentaryzacji przyrodniczej, wykonanej na potrzeby Projektu wynikało, że na obszarze przewidzianym do rekultywacji zidentyfikowano występowanie 26 gatunków ptaków, czterech gatunków ssaków, płazów z grupy żab zielonych oraz dwa gatunki chronionych trzmieli oraz dwa gatunki ślimaków w tym jednego podlegającego częściowej ochronie. Szatę roślinną stanowiły głównie gatunki pochodzenia antropogenicznego, a częściowo naturalnego.

[dowód: akta kontroli str. 95-97; 218; 386-412]

1.3. Miasto dysponowało informacjami o ilości i rodzaju deponowanych odpadów na przewidzianym do rekultywacji obszarze. Ich źródłem była sporządzona na potrzeby

⁷ Przywracanie wartości użytkowych i przyrodniczych terenom zdewastowanym i zdegradowanym przez działalność człowieka.

⁸ Integralną częścią umowy był wniosek o dofinansowanie realizacji projektu wraz z załącznikami.

⁹ Zgodnie z § 3 umowy z dnia 22 września 2010 r. o dofinansowanie datę poniesienia pierwszego kwalifikowanego wydatku w projekcie ustalono na 18 grudnia 2007 r.

¹⁰ Z czego dofinansowanie ze środków RPOWSL stanowiło 85% wartości Projektu tj. 4.097.034,96 zł i wkład własny beneficjenta 723.006,18 zł.

¹¹ Aneks nr 1 zawarto w dniu 11 marca 2011 r. a kolejny nr 2 w dniu 15 czerwca 2012 r.

realizacji Projektu szczegółowa inwentaryzacja¹² sporządzona wraz ze Studium Wykonalności¹³, wg której na ww. terenach zalegają odpady o łącznej objętości 1.277 m³, w tym: odpadowa masa roślinna (ok. 20 m³), odpady pogórnice (ok. 40 m³), opakowania plastikowe (ok. 13 m³), opakowania metalowe (ok. 1,5 m³), opakowania szklane (ok. 10 m³), zużyte opony (ok. 7 m³), odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów (ok. 21 m³), tworzywa sztuczne (ok. 13,5 m³), asfalt (ok. 2 m³), papa (ok. 14 m³), wymieszany gruz i materiały z rozbiórki (ok. 800 m³), papier i tektura (ok. 1 m³), szkło (ok. 2 m³), szmaty (ok. 2 m³), odpady ulegające biodegradacji (ok. 60 m³), gleba i ziemia, w tym kamienie (ok. 200 m³), niesegregowalne odpady komunalne (ok. 30 m³), odpady wielkogabarytowe (ok. 10 m³), inne niewymienione (ok. 30 m³) oraz zlokalizowana na rekultywowanym obszarze droga o długości 250 m i szerokości 4 m pokryta materiałem żużlowym, który w myśl rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2014 r.¹⁴ w sprawie katalogu odpadów, również stanowi odpad.

[dowód: akta kontroli str. 2145-2150]

1.4. Przed przystąpieniem do realizacji Projektu i inwestycji okołoprojektowych, Urząd posiadał wymagane pozwolenia i zgody.

W związku z tym, iż tereny rekultywowane nie podlegały żadnej z form ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹⁵, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach¹⁶ na wniosek Wydziału Ekologii Urzędu, wydał w dniu 29 czerwca 2009 r.¹⁷ zaświadczenie o nie uznaniu za niezbędne dokonanie oceny oddziaływania realizacji Projektu na obszar Natura 2000¹⁸, a z końcem 2009 r. również na wniosek Wydziału Ekologii, Inwestor otrzymał decyzję¹⁹ Wydziału Architektury Urzędu o warunkach zabudowy i powiadomienie o przyjęciu zgłoszenia o zamiarze wykonania robót budowlanych, które nie wymagały wydania pozwolenia na budowę²⁰.

[dowód: akta kontroli str. 2130-2137; 2152-2157]

O wydanie decyzji zezwalającej na wycinkę drzew, zwrócił się wyłoniony w drodze przetargu nieograniczonego przez Inwestora Wykonawca Projektu - Przedsiębiorstwo Usługowo-Handlowe „EKO-ŚLĄSK II” Z.L.²¹. W dniu 18 marca 2010 r. wystąpił on z wnioskiem do Prezydenta Miasta Piekary Śląskie o wydanie pozwolenia na usunięcie 40 sztuk drzew oraz 22 m² krzewów kolidujących z realizacją części okołoprojektowej inwestycji, polegającej na zagospodarowaniu terenu poprzez wprowadzenie elementów małej architektury, traktów spacerowych oraz zieleni urządzonej. Decyzję zezwalającą na wycinkę drzew i krzewów wydano w dniu 12 maja 2010 r., a naliczone opłaty za usunięcie zieleni w łącznej wysokości 283.045,76 zł odroczone na okres trzech lat od dnia wydania zezwolenia pod warunkiem zastąpienia wyciętych w ilościach 50 sztuk drzew ozdobnych oraz 18 krzewów liściastych.

[dowód: akta kontroli str. 378-385; 458-498]

¹² Dane zostały zawarte w Załączniku nr 3 pn. „Analiza stanu jakości środowiska terenu zdegradowanych zalewisk wodnych w Bytomiu” do Studium Wykonalności Rekultywacja zdegradowanych zalewisk wodnych w Bytomiu, opracowanym przez Innova Consulting w czerwcu 2009 r. na potrzeby Urzędu w związku z przystąpieniem do Projektu rekultywacji zalewisk.

¹³ W dalszej części zwane SW.

¹⁴ Dz. U. z 2014 r. poz. 1923 w dalszej części zwane *rozporządzeniem ws. katalogu odpadów*.

¹⁵ Dz.U. z 2016 r., poz. 2134 ze zm.

¹⁶ W dalszej części zwany RDOŚ.

¹⁷ RDOŚ-24-PN/6640/884/09.

¹⁸ Zgodnie z zaświadczeniem, najbliższa ostoja NATURA 2000 położony jest około 7,5 km od miejsca realizacji inwestycji.

¹⁹ Decyzja Nr 191/09 z dnia 22 października 2009 r.

²⁰ Pismo Wydziału Architektury Nr AAB.7354-726/09 z dnia 16 grudnia 2009 r.

²¹ W dalszej części zwany *Wykonawcą*.

Z dokumentów otrzymanych z Urzędu Miasta w Piekarach Śląskich wynika, że Wykonawca Projektu dopełnił obowiązku określonego w decyzji o pozwoleniu na wycięcie drzew i krzewów i przekazał mapy wprowadzonych nasadzeń po ich zrealizowaniu. Oględziny terenów zrehabilitowanych pod kątem trwałości i żywotności drzew oraz krzewów nasadzonych²² przeprowadzone w dniu 26 maja 2014 r, przez pracowników Urzędu Miasta w Piekarach, w terminie przewidzianym decyzją, wykazały, że drzewa i krzewy były w dobrym stanie, zachowały żywotność, były zazielenione i przyjęły się w miejscach ich nasadzeń²³. W związku z powyższym w dniu 29 maja 2014 r. Decyzją Prezydenta Piekar Śląskich Nr 146 umorzono naliczoną opłatę za usunięcie drzew i krzewów.

[dowód: akta kontroli str. 527-532]

1.5. Teren Projektu, na potrzeby sporządzania SW²⁴ podzielono na cztery strefy: A – Strefę zagospodarowania²⁵, B – Strefę przejściową²⁶, C – Strefę dziką oraz strefę pozostałą – strefę sprzątania terenu. Ww. podzielono na 26 podstref w celu ustalenia ilości oraz rodzajów zalegających na nich odpadów komunalnych. W drodze inwentaryzacji przeprowadzonej przez wykonawcę dokumentacji Projektowej oszacowano, że w ww. strefach zalegało łącznie 1.277 m³ odpadów o łącznej masie ok. 2.092,5 ton, w tym 200 m³ materiału żuźlowego pokrywającego drogę na terenach projektowych o masie ok. 280 ton oraz 64 ton odpadów pogórnicych.

[dowód: akta kontroli str. 2141-2150]

Według dokumentacji przekazanej inwestorowi przez Wykonawcę po zakończeniu prac, podczas prac rekultywacyjnych z terenów Projektu na składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne zostały wywiezione: szkło, zmieszane odpady z budowy, tworzywa sztuczne, drewno, materiały izolacyjne, asfalt o łącznej masie 12,4 ton. Odpady w postaci gleby, ziemi w tym również kamieni o łącznej masie 1.796,10 ton przekazano podmiotowi²⁷ realizującemu rozbiórkę hałdy wraz z zagospodarowaniem terenu w Świętochłowicach przy Drogowej Trasie Średnicowej i torach bocznicowych PKP, a 4.900 ton odpadów pogórnicych przekazano czterem osobom fizycznym²⁸ na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 kwietnia 2006 r. w sprawie rodzajów odpadów, które posiadacz odpadów może przekazywać osobom fizycznym lub jednostkom organizacyjnym niebędącym przedsiębiorcami, oraz dopuszczalnych metod ich odzysku²⁹. Łączna masa wywiezionych odpadów wg dokumentacji Wykonawcy Projektu wyniosła 6.708,5 ton i była większa od oszacowanej o 4.616,0 ton.

[dowód: akta kontroli str. 652-663]

1.6. Prace rekultywacyjne wykonano zgodnie z umową o dofinansowanie z 22 września 2010 r. i Wnioskiem o dofinansowanie z dnia 23 marca 2010 r.³⁰

²² Na terenach 17 działek położonych przy ulicy Cichej.

²³ Oględziny przeprowadzono przy udziale pracowników Urzędu Miasta w Piekarach Śląskich oraz inspektora Wydziału Ekologii Urzędu Miasta w Bytomiu.

²⁴ Dokument stanowił integralną część wniosku o dofinansowanie, który stanowił załącznik do Umowy o dofinansowanie.

²⁵ Największej ingerencji polegającej na czyszczeniu stawu z brzegu i usunięcie części nagromadzonego osadu dennego w celu powstrzymania procesów beztlenowych i przywróceniu tym samym równowagi biologicznej. W strefie tej nie przewidziano nasadzeń zieleni wysokiej, a jedynie redukcję drzewostanu kolidującego z ciągami pieszymi w części projektu dotyczącego rewitalizacji oraz przewidziano wymianę nawierzchni alejek z żuźlowej na naturalną.

²⁶ Strefa przejściowa pomiędzy strefami A i C o mniejszej strefie ingerencji, w której planowano przeprowadzenie w niektórych miejscach wycinkę drzew bez nowych nasadzeń.

²⁷ Firma „ZODIAK” S.C. T.W., M.L., M.W.

²⁸ Oświadczenie Wykonawcy Projektu o przekazaniu odpadów osobom fizycznym.

²⁹ Dz. U. z 2006 z. nr 75, poz. 527 ze zm., uchylone z dniem 24 stycznia 2016 r.

³⁰ Wniosek o sumie kontrolnej: 6b2f d33b 12c2 1c7d f10a 299e 8f00 be70.

W ramach rekultywacji doprowadzono do: likwidacji dzikich wysypisk odpadów komunalnych i innych odpadów, usunięto odpady pogórnice, usunięto warstwę żużla z drogi, wybrano muł i osady denne ze stawów, odbudowano warstwę biologiczną gleby, wykonano przeciwerozyjne zabezpieczenie skarp oraz wywieziono i zagospodarowano zebrane odpady.

W części Projektu dotyczącej zagospodarowania terenu doprowadzono do uporządkowania zieleni, nasadzono drzewa i krzewy oraz wprowadzono zieleń izolacyjną.

Poza Projektem, ze środków własnych Miasta w strefie A rekultywowanego obszaru prowadzono inwestycje okołoprojektowe w oparciu o opracowanie pn. „Zagospodarowanie terenu, elementy małej architektury i zieleni”, podnoszące walory rekreacyjne zrekultywowanych terenów. Realizując je odstąpiono od, sugerowanego przez wykonawcę projektu ww. zagospodarowania terenu, wykonania instalacji oświetlenia terenu wzdłuż ciągów spacerowych i założenia instalacji monitoringu z kamerami przemysłowymi w celu poprawy bezpieczeństwa oraz zapobiegania aktom dewastacji i nielegalnego deponowania odpadów.

[dowód: akta kontroli str. 130-131; 458;473, 921-923; 2141-2142; 2523]

Podpisanie umowy przez Inwestora z Wykonawcą Projektu nastąpiło 10 marca 2010 r.³¹ i zarówno zadania objęte Projektem jak i okołoprojektowe, związane z zagospodarowaniem terenu, zostały zakończone w dniu 6 sierpnia 2010 r., sporządzeniem Protokołu końcowego odbioru robót. Odbiór końcowy odbył się przy udziale przedstawicieli Inwestora³², przedstawiciela Wykonawcy³³ oraz przy udziale inspektora nadzoru, projektanta sprawującego nadzór autorski oraz Kierownika Referatu Gospodarki Odpadami Urzędu Miasta. Strony stwierdziły, że roboty zostały zakończone, dokumentacja powykonawcza jest kompletna i nie stwierdzono wad w wykonaniu robót, które uniemożliwiałyby użytkowanie przedmiotu umowy. Wykonanie robót objętych umową z Wykonawcą odebrano bez zastrzeżeń.

[dowód: akta kontroli str. 244-245; 521]

1.7. Na wykonanie Projektu wraz z inwestycjami okołoprojektowymi Miasto wydatkowało łącznie 3.565.226,30³⁴ zł, z czego 530.490,89 zł (14,9%) stanowiły wydatki niekwalifikowane poniesione na przedsięwzięcia niepodlegające dofinansowaniu ze środków RPOWSL, polegające na wykonaniu w części terenów poddanych rekultywacji: alejek spacerowych, tarasów widokowych oraz wprowadzenia elementów małej architektury (inwestycje okołoprojektowe).

Prace przygotowawcze do realizacji Projektu rozpoczęto już w 2007 r., a ww. kwotę 3.565.226,30 zł wydatkowano na: opracowanie wstępnego SW Projektu – 14.700,00 zł³⁵, wykonanie dokumentacji projektowej, stanowiącej załącznik do wniosku o dofinansowanie Projektu – 291.510,00 zł³⁶ (w tym 17.149,71 zł stanowił wydatek niekwalifikowany), działania promocyjne – 27.901,40 zł³⁷, sprawowanie nadzoru inwestorskiego nad realizacją robót budowlanych zlecone podmiotowi zewnętrznemu – 7.320,00 zł (w tym 418,29 zł stanowił wydatek niekwalifikowany,

³¹ Przekazanie terenu i placu budowy nastąpiło w dniu 15 marca 2010 r.

³² W osobach Zastępcy Prezydenta Miasta oraz Naczelnika Wydziału Ekologii.

³³ Przedsiębiorstwo Usługowo-Handlowe „Eko-Śląsk II” Z.L. oraz R.S. – kierownika budowy.

³⁴ Kwota łącznych wydatków pomniejszona o dochód Urzędu z tytułu kary umownej w wysokości 8.610,00 zł.

³⁵ Opracowanie sporządził Główny Instytut Górnictwa w Katowicach na podstawie umowy zawartej w dniu 26 listopada 2007 r.

³⁶ Wykonawca dokumentacji: Innova Consulting P. Sz. Umowę nr ZE.8/2009 podpisano 23 kwietnia 2009 r. jej wartość opiewała na kwotę brutto 300.120,00 zł, jednak w związku z karą mowną nałożoną na wykonawcę, ostateczna kwota zapłaty wynikająca z umowy została pomniejszona o 8.610,00 zł i wyniosła 291.510,00 zł. Kwota kary umownej została przelana na dochody Miasta.

³⁷ Działania promocyjne Projektu przygotowywała firma Media Partner W. Cz., M. L. Spółka Jawna z siedzibą w Katowicach na podstawie umowy Nr 342-31/10 zawartej w dniu 23 czerwca 2010 r.

związany z pracami okołoprojektowymi)³⁸, sprawowanie nadzoru autorskiego – 20.000,00 zł (w tym 1.142,86 zł stanowił wydatek niekwalifikowany – j.w.) oraz wykonanie podstawowej części Projektu objętej wnioskiem o dofinansowanie, tj. rekultywacji terenów – 3.203.794,90 zł³⁹ (w tym 511.780,03 zł stanowił wydatek niekwalifikowany – j.w.)⁴⁰. Refundacja poniesionych wydatków nastąpiła do kwoty określonej w umowie⁴¹ i we wniosku o płatność, tj. w wysokości równej 85% wydatków kwalifikowanych, którą w dniu 23 grudnia 2011 r. Minister Finansów przekazał na rachunek Urzędu. Kwota ta wyniosła 2.579.525,09 zł. i nie została pomniejszona o kary lub zwroty należne Instytucji Zarządzającej⁴² z tytułu niewłaściwie zrealizowanego Projektu przez Inwestora.

[dowód: akta kontroli str. 205-212; 247-277; 330-370]

1.8. Wykonawca robót udzielił Miastu 18 miesięcznej gwarancji na wykonane roboty objęte umową, liczoną od daty odbioru robót w dniu 6 sierpnia 2010 r. W ramach ww. gwarancji Wykonawca wykonał: dodatkowych nasadzeń drzew i krzewów, w miejsce tych, które się nie przyjęły, uzupełnił ubytki zieleni oraz wyrównał teren i wzmocnił stopień na ścieżce wykonanej z nawierzchni naturalnej wymytej przez wody opadowe.

[dowód: akta kontroli str. 244-245; 358; 540-543; 2213]

1.9. Projekt był dwukrotnie poddawany kontrolom przeprowadzanym przez IZ. Po raz pierwszy w sierpniu 2011 r. - po zakończeniu realizacji inwestycji, Referat ds. Kontroli Projektów Wydziału Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego przeprowadził kontrolę zgodności wykorzystania środków finansowych z zakresem określonym w umowie o dofinansowaniu⁴³.

IZ stwierdziła na podstawie dokumentacji oraz oględzin, że zakres rzeczowy Projektu został zrealizowany zgodnie z umową o dofinansowanie i z wnioskiem o płatność końcową, a wskaźniki produktu i rezultatu zostały osiągnięte w 100%. Kontrola wykazała, że przedstawione we wniosku o płatność wydatki w kwocie 18.710,86 zł, dotyczące usług projektowych, nadzoru autorskiego i inwestorskiego, które obejmowały zadania okołoprojektowe dotyczące wprowadzenia na tereny rekultywowane elementów małej architektury nie mogą zostać uznane za wydatki kwalifikowane. W związku z powyższym stosowanie do zaleceń zawartych w Protokole IZ z sierpniowej kontroli Projektu, Urząd w dniu 30 listopada 2011 r., przekazał korektę wniosku o płatność, w którym dokonano stosownego pomniejszenia wydatków kwalifikowanych o ww. kwotę⁴⁴.

[dowód: akta kontroli str. 56-59; 296-298]

1.10. Jak wyjaśnił Prezydent, teren poddany rekultywacji w przeszłości stanowił obszar nieużytków, porośniętych roślinnością o charakterze dzikim i zarówno zieleń jak i powstałe w przeszłości, na skutek działalności górniczej, zalewiska wodne nie podlegały pracom porządkowym. Położenie terenów na peryferiach miasta oraz

³⁸ Nadzór inwestorski nad realizacją robót powierzono Rejonowemu Przedsiębiorstwu Inwestycji Spółka z o.o. w Bytomiu na podstawie umowy Nr ZE.342-24/10 z dnia 22 kwietnia 2010 r.

³⁹ Zgodnie z treścią umowy, Wykonawca za wykonanie przedmiotu zamówienia miał otrzymać wynagrodzenie ryczałtowe.

⁴⁰ Zadanie wykonania inwestycji rekultywacji zdegradowanych zalewisk wodnych powierzono Przedsiębiorstwu Usługowo-Handlowemu „Eko-Śląsk II” Z.L. na podstawie umowy Nr ZE.342-6/10 z dnia 10 marca 2010 r.

⁴¹ Aneks Nr 2 do umowy o dofinansowanie Projektu zawarto 15 czerwca 2012 r.

⁴² Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego – w dalszej części IZ.

⁴³ W ramach kontroli Instytucja Zarządzająca badała zgodność podmiotową i przedmiotową postępowań w zakresie zamówień publicznych, zgodność realizacji rzeczowej projektu z umową, wnioskiem o dofinansowanie, przeprowadziła oględziny efektów rzeczowych powstałych w wyniku realizacji projektu, prawidłowość finansowania projektu, zgodność realizacji projektu z politykami wspólnotowymi oraz sposób realizacji przez beneficjenta obowiązków informacyjnych.

⁴⁴ Korekty wydatków kwalifikowanych z trzech faktur zakwestionowanych przez Instytucję Zarządzającą dokonano pomniejszając kwoty poniesionych wydatków proporcjonalnie do powierzchni obszarów poddanych rekultywacji w ramach Projektu i osobno do obszarów zrewitalizowanych poza projektem.

niewielki stopień korzystania z tych terenów przez mieszkańców sprzyjał powstawaniu na tych terenach dzikich składowisk odpadów. Rekultywacja oraz równoległe z nią prowadzone prace rewitalizacyjne (okołoprojektowe) polegające na budowie alejek spacerowych oraz wprowadzeniu elementów małej architektury spowodowały, że teren stał się terenem atrakcyjnym pod względem nie tylko przyrodniczym ale również rekreacyjnym. Dowodem na zwiększenie atrakcyjności zwłaszcza inwestycyjnej terenów przylegających do zrehabilitowanych terenów, zdaniem Prezydenta było wybudowanie w latach 2010-2011 przez dewelopera i oddanie w bezpośrednim sąsiedztwie zrehabilitowanego obszaru budynku wielorodzinnego.

[dowód: akta kontroli str. 901]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

NIK jednak zwraca uwagę, że prace objęte Projektem, polegające na sprzątnięciu zbiorników wodnych (wybraniu mułów i osadów dennych z trzech rekultywowanych zalewisk wodnych), jak również wycinka drzew nastąpiła w okresie niezalecanym do prowadzenia tego typu prac, tj. pomiędzy 15 marca, a 15 lipca czyli w okresie lęgowym ptaków oraz płazów, a na kolizyjność terminów prowadzonych prac rekultywacyjnych z terminami lęgów zwracali uwagę kolejno autorzy wyników inwentaryzacji przyrodniczej trzech wyrobisk wodnych w Bytomiu⁴⁵ oraz Prezydent Miasta Piekary, wydający decyzję zezwalającą na wycięcie drzew.

[dowód: akta kontroli str. 378; 395; 2152]

Prezydent wyjaśnił, że zgodnie pierwotnym harmonogramem prace miały zostać wykonane w IV kwartale 2009 r., ale ze względu na procedury przetargowe i termin podpisania umowy z Wykonawcą prac, całość uległa przesunięciu. W ocenie NIK, dla zachowania należytej staranności Inwestor lub jego przedstawiciel winien wymagać od Wykonawcy prac przedłożenia dokumentacji potwierdzającej, że prace te zostały wykonane z zachowaniem staranności wymaganej przy wycince drzew w okresie lęgowym. Zdaniem NIK brak zapisów w dzienniku budowy zawierających informację o niezasiedlaniu przez ptaki drzew przeznaczonych do wycinki nie świadczy o tym, że prace te zostały przeprowadzone z zachowaniem ochrony miejsc lęgowych, bowiem dziennik budowy jest przeznaczony do rejestracji, w formie wpisów, jedynie przebiegu robót budowlanych oraz wszystkich zdarzeń i okoliczności zachodzących w toku ich wykonywania i mających znaczenie przy ocenie ich technicznej prawidłowości – zgodnie z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 czerwca 2002 r. w sprawie dziennika budowy, montażu i rozbiórki, tablicy informacyjnej oraz ogłoszenia zawierającego dane dotyczące bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia⁴⁶.

[dowód: akta kontroli str. 954]

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie zgodność wykonania rzeczowego zakresu prac Projektu z umową o dofinansowanie, jak również podejmowane działania, których efektem było podpisanie umowy z IZ o dofinansowanie Projektu jak i jego realizację i prawidłowe końcowe rozliczenie.

⁴⁵ Stanowiącej załącznik do SW.

⁴⁶ Dz.U. Nr 108, poz. 953 ze zm.

2. Trwałość i utrzymanie Projektu w okresie ustalonym w umowie o dofinansowanie oraz poza nim.

Opis stanu faktycznego

2.1. Umowa o dofinansowanie Projektu określała minimalny okres trwałości wynoszący pięć lat od dnia zakończenia jego realizacji⁴⁷. W ww. okresie na terenach zrehabilitowanych Urząd nie wprowadzał modyfikacji w zakresie jego pierwotnego przeznaczenia. Teren zrehabilitowany był i pozostał własnością Miasta, które ponosiło koszty utrzymania zrehabilitowanego terenu, polegające na okresowym sprzątnięciu terenu oraz utrzymaniu zieleni, a za udostępnienie terenów mieszkańcom nie pobierano opłat.

[dowód: akta kontroli str. 134-135; 156, 959-960]

2.2. Urząd zapewnił trwałość zrealizowanemu Projektowi, co potwierdziła kontrola przeprowadzona przez IZ.

Druga z kontroli przeprowadzonych przez IZ - w listopadzie 2016 r. sprawdzająca jego trwałość, w myśl w art. 57 Rozporządzenia Rady (WE)⁴⁸ z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999, potwierdziła, że Miasto zachowało prawo własności do zrehabilitowanych terenów objętych Projektem oraz nie uzyskało nieuzasadnionych korzyści z udostępniania terenów beneficjentom końcowym Projektu, jakim byli mieszkańcy Bytomia i okolic korzystający z tych terenów. W związku ze stwierdzeniem zachowania ww. warunków nie sformułowano żadnych wniosków pokontrolnych, a wynik przeprowadzonej kontroli przez IZ był bez zastrzeżeń.

Jak poinformowała Zastępca Dyrektora Wydziału Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego, w trakcie kontroli „(...) z uwagi na brak zastrzeżeń oraz potwierdzenie zachowania trwałości przedmiotowego projektu podczas oględzin na miejscu realizacji projektu, nie sporządzono dokumentacji fotograficznej”.

[dowód: akta kontroli str. 375-377; 959]

2.3. W latach 2010-2017 odpowiedzialnymi za utrzymanie terenów poddanych rekultywacji byli kolejno: Wydział Ekologii Urzędu, a od lutego 2013 r. Miejski Zarząd Zieleni i Gospodarki Komunalnej⁴⁹, którego utworzenie, jak wyjaśnił obecny Prezydent było odpowiedzią na głosy mieszkańców, którzy postulowali poprawę czystości i stanu terenów zielonych Bytomia.

Jak wyjaśnił Prezydent, do czasu podpisania umów z podmiotami zewnętrznymi, (do czerwca 2011 r.) teren utrzymywany był przez jednostkę organizacyjną miasta - Miejski Zarząd Dróg i Mostów⁵⁰ w ramach jego statutowej działalności, a także jednorazowo teren został uporządkowany przez młodzież szkolną w ramach akcji „Sprzątnięcie Świata”.

[dowód: akta kontroli str. 901; 2158]

⁴⁷ Przy czym za datę zakończenia realizacji projektu dla potrzeb trwałości projektu przyjmuje się dzień, w którym zostały spełnione łącznie wymienione kryteria: czynności w ramach projektu zostały faktycznie przeprowadzone (zakończenie rzeczowe projektu) oraz wszystkie wydatki Beneficjenta oraz odnośnego wkładu publicznego zostały opłacone. Okres trwałości projektu zakończył się 23 grudnia 2016 r.

⁴⁸ Nr 1083/2006.

⁴⁹ Jednostka utworzona z dniem 1 lutego 2013 r. na podstawie Uchwały Nr VII/73/12 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie utworzenia gminnej jednostki organizacyjnej – Miejskiego Zarządu Zieleni i Gospodarki Komunalnej w Bytomiu oraz nadania jej statutu.

⁵⁰ W dalszej części *MZDiM*.

Od czerwca 2011 r. utrzymanie terenów zrehabilitowanych powierzano firmom zewnętrznym. Nakłady poniesione w latach 2010-2017 (do końca I kwartału) na utrzymanie zrehabilitowanych zalewisk wodnych wyniosły łącznie 330.899,77 zł, w tym 64.490,00 zł (stanowiące 19,5% poniesionych wydatków) wydano na usuwanie skutków kradzieży i wandalizmu elementów małej architektury oraz naprawę osunięć ziemi spowodowanych ulewnymi opadami deszczu. Przeznaczenie ww. wydatków przedstawiono poniżej.

W 2011 r. na utrzymanie terenów Projektu w okresie od czerwca do końca października (tj. przez pięć miesięcy) Wydział Ekologii Urzędu zawarł dwie umowy⁵¹ z podmiotami zewnętrznymi. Umowy zawarto na wykonywanie prac porządkowych polegających na oczyszczaniu ciągów pieszych, oczyszczaniu koryta rowu granicznego oraz brzegów stawów, opróżnianiu koszy na śmieci, oczyszczaniu pozostałych terenów, koszeniu trawy, usuwaniu chwastów, wycince zieleni oraz konserwacji małej architektury na terenie Projektu. Przed powierzeniem terenów pod opiekę firmom zewnętrznym, każdorazowo przeprowadzono inwentaryzację zieleni oraz małej architektury. Z tytułu realizacji ww. umów wydano łącznie 31.135,99 zł⁵², a średniomiesięczny koszt utrzymania terenu Projektu w ww. miesiącach 2011 r. wyniósł ok. 6.227 zł.

W 2012 r. na utrzymanie w okresie od 16 marca do 30 listopada (tj. przez ok. dziewięć miesięcy) terenów zrehabilitowanych, w tym badanego Projektu, Wydział Ekologii Urzędu, zawarł dwie umowy z podmiotami zewnętrznymi⁵³. W dniu 16 marca 2012 r. zawarto umowę o wartości 40.000,00 zł na wykonywanie prac pielęgnacyjnych i utrzymaniu terenów zieleni o łącznej powierzchni 11,08 ha, z czego tereny objęte Projektem (przy ul. Cichej) stanowiły 63,2% terenów objętych ww. umową oraz w dniu 17 sierpnia 2012 r. umowę o wartości 54.000,00 zł na prace związane z usunięciem skutków kradzieży i dewastacji małej architektury⁵⁴ oraz naprawę skarpy i schodów terenowych osuniętych w wyniku ulewnych deszczy znajdujących się na terenach zrehabilitowanych przy ul. Cichej. W wyniku realizacji ww. dwóch umów wydano ogółem 72.960,00 zł, z czego 18.960,00 zł⁵⁵, z tytułu umowy zawartej na wykonywanie prac pielęgnacyjnych i utrzymanie w czystości terenów zieleni oraz 54.000,00 zł na prace konserwacyjne, w tym usunięcie skutków kradzieży i dewastacji obiektów małej architektury⁵⁶. Średniomiesięczny koszt utrzymania terenów Projektu przy ul. Cichej (bez wydatków przeznaczonych na usuwanie skutków kradzieży, dewastacji a także osunięcia się skarpy w wyniku ulewnych deszczy) od marca do listopada 2012 r. wyniósł ok. 2.107 zł.

Poprawność realizacji ww. umów w 2011 r., jak i 2012 r. zarówno w części dotyczącej utrzymania zrehabilitowanych terenów, w tym również umów na prace

⁵¹ W dniu 3 czerwca 2011 r. z Zakładem Robót Drogowych i Terenów Zielonych Spółka z o.o. Zlecenie na kwotę 2.900,00 zł oraz w dniu 4 lipca 2011 r. nr ZE.272.15.2011 z Przedsiębiorstwem wielobranżowym "MATI" na kwotę 30.000,00 zł, przy czym druga z ww. umów dotyczyła utrzymania terenów zielonych o łącznej powierzchni 5,95 ha i zlokalizowanych: na terenie przy ulicy Strzelców Bytomskich na działkach o łącznej powierzchni 0,35 ha (co stanowiło 5,88% terenu objętego umową) - Projekt pn. „Kompleksowa likwidacja dzikich składowisk odpadów w Bytomiu – Etap I” oraz przy ul. Cichej na działkach o łącznej powierzchni 5,6 ha (co stanowiło 94,12% terenu objętego umową), będącego przedmiotem niniejszej kontroli.

⁵² W tym: 2.899,99 zł z tytułu umowy z dnia 3 czerwca 2012 r. oraz w kwocie 28.236,00 zł z tytułu umowy z dnia 4 lipca 2012 r., wyliczono na potrzeby niniejszej kontroli proporcjonalnie, mnożąc udział terenu Projektu przez wydatki wykonane z związku z realizacją umowy obejmującej swoim zakresem więcej niż jeden teren zielony (tj. 30.000,00 zł x 94,12%=28.236,00 zł).

⁵³ Z firmą Luca Company Ł.D oraz z Przedsiębiorstwem Budowlanym „Lemter”.

⁵⁴ Zakup i montaż: sześciu sztuk koszy na śmieci, poziomych elementów ogrodzenia, czterech ławek parkowych, naprawę pomostu rybackiego w standardzie zgodnym z Projektem.

⁵⁵ Na potrzeby niniejszej kontroli, kwotę poniesionych wydatków przypadającą na pielęgnację terenów Projektu obliczono mnożąc całkowite poniesione wydatki z tytułu realizacji zawartej umowy przez procentowy udział pielęgnowanych powierzchni terenów objętych badanym Projektem, który stanowił 63,2% w ogólnej powierzchni terenów określonych w umowie (30.000,00 zł x 63,2% = 18.960,00 zł).

⁵⁶ Ze względu na ryczałtowy charakter umowy zawartej na wykonanie ww. prac nie można ustalić ile środków przeznaczono na usunięcie skutków kradzieży i dewastacji, a ile przeznaczono na naprawy wywołane skutkami opadów atmosferycznych.

tw. dorywcze polegające na usuwaniu m. in. skutków dewastacji, każdorazowo poprzedzały protokoły odbioru wraz z dokumentacją zdjęciową potwierdzającą jakość wykonanych prac. Dokumentację sporządzali pracownicy Wydziału Ekologii, którym w ramach obowiązków służbowych powierzono nadzór nad właściwym utrzymaniem terenów Projektu oraz małej architektury.

[dowód: akta kontroli str. 735-767; 786-891; 894-897; 963-964]

W 2013 r. utrzymanie zrehabilitowanych terenów zalewisk przejął powołany z dniem 1 lutego 2013 r.⁵⁷ MZZiGK w Bytomiu, który od 30 kwietnia 2013 r. dysponował otrzymanymi z Wydziału Ekologii Urzędu informacjami o terenach zrehabilitowanych zalewisk wodnych⁵⁸. Od lutego do czerwca, jak wyjaśniła jego Dyrektor MZZiGK, prace sanitarno-porządkowe na terenach Projektu wykonywano przy pomocy pracowników zatrudnionych na roboty interwencyjne, a od lipca 2013 r. zlecono opiekę m.in. nad tymi terenami podmiotowi zewnętrznemu⁵⁹ na podstawie zawartej umowy na „Realizację pakietu usług sanitarno-porządkowych i konserwacyjnych na terenie miasta Bytomia”⁶⁰.

Jak wyjaśniła Główna Księgowa MZZiGK, tereny zalewisk wodnych przejęto i objęto bieżącym utrzymaniem z dniem utworzenia MZZiGK, tj. 1 lutego 2013 r. Natomiast w ewidencji księgowej MZZiGK tereny te, wraz z ich wyposażeniem w małą architekturę zostały ujęte wartościowo z dniem 31 grudnia 2014 r. Protokoły przekazujące z Wydziału Spraw Komunalnych wraz z kartoteką ilościową zawierającą informacje o ilości małej architektury otrzymano dopiero w dniu 20 lutego 2015 r. Tereny objęte Projektem zinwentaryzowano w drodze spisu z natury po raz pierwszy w listopadzie 2016 r. i wówczas, jak wyjaśniła Główna Księgowa, stwierdzono braki małej architektury i na tę okoliczność sporządzono protokół rozbieżności.

Z danych przedstawionych w protokole rozbieżności sporządzonym w dniu 20 grudnia 2016 r., w związku z przeprowadzoną inwentaryzacją, tj. po ponad 46 miesiącach od dnia objęcia terenów Projektu bieżącym utrzymaniem, wynika, że na terenach rekreacyjnych Projektu brakowało wówczas trzech koszy na śmieci, 18 ławek oraz jednego karmnika dla ptaków.

[dowód: akta kontroli str. 32-44; 628-630; 932; 935-938; 1044-1348; 1987-1988; 1992]

Na zlecenie kompleksowych usług sanitarno-porządkowych na terenie Miasta przez MZZiGK wydatkowano w okresie od lipca 2013 r. do marca 2017 r. łącznie 35.768.704,25 zł⁶¹. Z kwoty tej, na utrzymanie zrehabilitowanych terenów Projektu wydano w tym samym okresie łącznie 206.313,78 zł, co stanowiło 0,58% wydatków wykonanych ogółem, z czego: w 2013 r. - 28.341,18 zł, w 2014 r. - 53.901,29 zł, w 2015 r. - 50.654,29 zł, w 2016 r. - 61.971,48 zł, a do końca I kwartału 2017 r. - 11.445,54 zł, wydając ww. kwoty na oczyszczanie chodników utrzymanie zimowe, oczyszczanie trawników i ich koszenie, pielęgnację krzewów, utrzymanie ławek oraz opróżnianie koszy na odpady. Średnio, miesięcznie MZZiGK wydatkowało na

⁵⁷ Uchwała Rady Miejskiej w Bytomiu Nr VII/73/12 z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie utworzenia gminnej jednostki organizacyjnej – Miejskiego Zarządu Zieleni i Gospodarki Komunalnej w Bytomiu – w dalszej części zwanego MZZiGK.

⁵⁸ W tym m.in. mapą terenu położonego przy ulicy Cichej oraz informacjami o jego zagospodarowaniu.

⁵⁹ Zakład Usługowy Konserwacja Terenów Zielonych J.W.

⁶⁰ W okresie od lipca 2013 r. do 2 maja 2016 r. na „Realizację pakietu usług sanitarno-porządkowych i konserwacyjnych na terenie miasta Bytomia” MZZiGK zawarło z tym samym wykonawcą łącznie 10 umów.

⁶¹ W tym samym czasie koszty funkcjonowania (wynagrodzenia pracowników wraz z pochodnymi, koszty utrzymania budynku i pozostałe wydatki bez kosztów realizacji umów na bieżące utrzymanie czystości i konserwację zieleni zlecane podmiotom zewnętrznym - rozdział 90017 – Zakłady gospodarki komunalnej) związane z utrzymaniem powołanego z początkiem 2013 r. MZZiGK poniesione przez Miasto wyniosły (wg rocznych sprawozdań o wydatkach Rb-28S) łącznie 23.013.867,89 zł z czego: 4.721.347,12 zł w 2013 r., 5.124.244,11 zł w 2014 r., 5.735.667,08 zł w 2015 r., 5.949.022,73 zł w 2016 r. i 1.483.586,85 zł do końca I kwartału 2017 r.

zlecane firmie zewnętrznej utrzymanie terenu Projektu odpowiednio około: 4.049 zł w 2013 r., 4.492 zł w 2014 r., 4.221 zł w 2015 r., 5.164 zł w 2016 r. i 3.815 zł w I kwartale 2017 r.⁶²

[dowód: akta kontroli str. 1043; 1388-1985]

Ponadto w listopadzie 2013 r.⁶³ i październiku 2016 r.⁶⁴ na terenie Projektu MZZiGK usuwał skutki kradzieży i wandalizmu. W tym celu zlecił naprawę pomostu rybackiego oraz zamówił na tereny rekreacyjne Projektu 10 ławek. Koszty ww. napraw wyniosły łącznie 10.490,00 zł, z czego 4.990,00 zł wydano na naprawę pomostu, a 5.500,00 zł na wykonanie i montaż ławek przy czym wzornictwo i estetyka tych ostatnich nie odpowiadały rozwiązaniom przyjętym w założeniach projektowych zagospodarowania terenu określonych dla terenów rekreacyjnych części zrekultywowanych zalewisk wodnych.

[dowód: akta kontroli str. 1349; 1353-1355; 1368; 1956-1957]

Część rekreacyjna zrekultywowanych terenów⁶⁵ nie została wyposażona w oświetlenie ani w system monitoringu wizyjnego, gdyż zdaniem ówczesnego Prezydenta Miasta⁶⁶ wprowadzenie dodatkowych elementów uzbrojenia terenu „*jest niewskazane*” z uwagi na konieczność „*dochowania rezultatów projektu (przez co najmniej pięć lat)*”, albowiem te, mogły by „*zakłócić lub ograniczyć przyrodniczy cel inwestycji*”, dzięki któremu Projekt zyskał dofinansowanie.

[dowód: akta kontroli str. 899-905]

MZZiGK w okresie od czerwca 2013 r. do marca 2017 r. sześciokrotnie zgłaszał akty wandalizmu Policji oraz wnioskował o zwiększenie częstotliwości patrolowania terenu Projektu przez Straż Miejską oraz/lub Policję. Zgłaszanie Policji aktów wandalizmu i kradzieży kończyło się umorzeniem wszczynanych postępowań w związku z niewykryciem sprawców.

Wzmoczone Patrole Straży Miejskiej, Policji oraz bliskość ogródków działkowych i budynków mieszkalnych położonych w sąsiedztwie terenów rekreacyjnych na obszarze zrekultywowanych zalewisk wodnych nie uchroniły obiektów małej architektury przed kradzieżami i aktami wandalizmu⁶⁷. Łączne środki na usunięcie skutków kradzieży i zniszczeń w okresie od sierpnia 2010 r. do czerwca 2017 r. wyniosły 64.490,00 zł, co stanowiło 12,2% kosztów poniesionych w 2010 r. na utworzenie części rekreacyjnych, przy czym nie wszystkie te zabiegi doprowadziły ostatecznie do przywrócenia terenom wyglądu zgodnego z projektem zagospodarowania części rekreacyjnych, a w niektórych przypadkach odstąpiono od wykonywania prac przywracających estetykę terenów, tłumacząc to brakiem środków finansowych⁶⁸.

[dowód: akta kontroli str. 458-498; 899-902; 933-934; 1349-1357; 2094-2129; 2218]

⁶² Ww. koszty nie obejmują wydatków związanych z funkcjonowaniem MZZiGK.

⁶³ Umowa z dnia 27 listopada 2013 r. Nr MZZiGK.272.190.2013 zawarta z Zakład Usługowy Konserwacja Terenów Zielonych J.W. na wykonanie i montaż 30 sztuk ławek drewnianych wandaloodpornych przystosowanych do montażu na stałe w podłożu, z czego 10 było przeznaczonych do zamontowania na terenach zrekultywowanych zalewisk wodnych. Cena jednostkowa jednej ławki wraz z montażem wynosiła 550,00 zł.

⁶⁴ Zlecenie z dnia 19 października 2016 r. nr MZZiGK.271.137.2016 zawarte z wykonawcą „Wieczorek” Sp. z o.o. na wykonanie awaryjnego remontu mostka na terenie Paku Mickiewicza.

⁶⁵ Interpelację w tej sprawie wniósł jeden z radnych podczas obrad LXVI sesji Rady Miejskiej w Bytomiu w dniu 28 lipca 2010 r., który w imieniu mieszkańców zapytał, czy zrewitalizowany fragment terenów przy Parku Mickiewicza będzie oświetlony, strzeżony i monitorowany w celu ochrony przed dewastacją.

⁶⁶ Odpowiedzi na interpelację udzielono w piśmie Nr. ZE.0057-35/10 z dnia 11 sierpnia 2010 r.

⁶⁷ Elementy małej architektury nie były przedmiotem objętym trwałością projektu w okresie pięciu lat od chwili zakończenia realizacji zadania w myśl art. 57 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r.

⁶⁸ Pismo MZZiGK nr DAZ.0003.20.2016 z dnia 13 września 2016 r., będące odpowiedzią na interpelację Radnego Rady Miasta z dnia 5 września 2016 r.

W kwietniu 2016 r.⁶⁹ w związku z rozpoczęciem prac nad przebudową monitoringu miejskiego w Bytomiu, MZZiGK zgłosił do Wydziału Transportu Lokalnego Urzędu wnioski o objęcie monitoringiem wszystkich parków, ze szczególnym uwzględnieniem parków zabytkowych⁷⁰, a także placów zabaw i wielofunkcyjnych placów zabaw, boisk, siłowni plenerowych oraz fontann miejskich i szaleatów.

[dowód: akta kontroli str. 1382-1387]

Jak wyjaśnił Naczelnik Wydziału Transportu Lokalnego Urzędu, wchodzący w skład powołanego z dniem 18 kwietnia 2016 r.⁷¹ zespołu roboczego ds. przebudowy i rozbudowy systemu monitoringu wizyjnego miasta Bytomia⁷², po 14 miesiącach swojego działania, Zespół⁷³ oszacował koszty przebudowy miejskiego monitoringu, które wyniosą około 6 mln zł oraz zidentyfikował potrzeby w zakresie jakości i parametrów kamer. Jak wyjaśnił Naczelnik, ww. kwota nie pozwala na objęcie monitoringiem wszystkich punktów, które wskazał MZZiGK, nie wiadomo również kiedy całość prac zostanie zakończona, ze względu na brak informacji o źródłach sfinansowania przedsięwzięcia. Jak wyjaśnił: „w chwili obecnej, gdyby zaistniała taka konieczność i gdyby zostało zgłoszone, że na jakimś fragmencie jest potrzeba (...) zainstalowania monitoringu w celu zapobiegania aktom wandalizmu lub w celu ustalenia sprawców kradzieży i wandalizmu można by, do istniejącego systemu monitorowania „domontować” 3 lub 4 maksymalnie kamery. (...) Nie otrzymałem sygnałów, że na terenach objętych kontrolą dochodziło do aktów kradzieży i wandalizmu”.

[dowód: akta kontroli str. 2221-2224]

2.4. Inwestycję współfinansowaną ze środków RPOWSL (2007-2013) zakończono w dniu 6 sierpnia 2010 r. Zgodnie z treścią Protokołu odbioru, roboty będące przedmiotem Projektu⁷⁴, zostały zakończone i w związku z niestwierdzeniem wad dokonano końcowego odbioru. Zamawiający otrzymał od Wykonawcy dokumentację zawierającą badania, certyfikaty oraz deklaracje zgodności dla zastosowanych materiałów, a także karty przekazania odpadów usuniętych z terenów rekultywowanych.

Na oddanej do użytku w 2010 r. część rekreacyjnej inwestycji, wyposażonej w elementy małej architektury znajdowało się: 45 ławek żeliwnych z siedziskiem z drewna egzotycznego, 18 koszy na odpady i 5 stalowych karmników dla ptaków, oraz kładka z drewna klejonego, pomost rybacki, cztery tarasy widokowe, stylizowane ruiny starego zamczyska, cembrowina oraz drogi spacerowe i place z nawierzchni naturalnych oraz z kostki brukowej o łącznej powierzchni 3.713 m².

[dowód: akta kontroli str. 130; 244-245; 457; 639-734; 1035-1036]

Obecny stan utrzymania zrehabilitowanych terenów Projektu, w tym stan ww. elementów małej architektury urządzonej na zrehabilitowanej części terenu,

⁶⁹ Pismo nr DAZ.7021.39.2016 z dnia 26 kwietnia 2016 r.

⁷⁰ Dot. Parku Miejskiego im. F. Kachla, Parku Ludowego oraz Parku Fazaniec.

⁷¹ Zarządzenie nr 155 Prezydenta Bytomia z dnia 18 kwietnia w sprawie powołania zespołu roboczego do spraw przebudowy i rozbudowy systemu monitoringu wizyjnego miasta Bytomia. W skład zespołu wchodzi: naczelnicy Wydziałów: Informatyki i Transportu Lokalnego, pełnomocnik Prezydenta ds. bezpieczeństwa miasta, doradca ds. funduszy unijnych, przedstawiciel Wydziału Transportu Lokalnego, zastępca Prokuratora Rejonowego w Bytomiu, przedstawiciel Policji, przedstawiciel Straży Miejskiej, przedstawiciel MZDiM, naczelnik Wydziału Geodezji.

⁷² W dalszej części zwany *Zespołem*.

⁷³ Do zadań Zespołu należą: ustalenie lokalizacji kamer na terenie miasta, etapowanie rozbudowy systemu monitoringu, ustalenie rodzaju kamer w powiązaniu z lokalizacją oraz oczekiwaniami służb: policji, straży miejskiej, prokuratury itp., określenie wymagań co do systemu sterowania oraz lokalizacji centrum monitoringu.

⁷⁴ Polegające na likwidacji dzikich wysypisk odpadów komunalnych, usunięciu odpadów pogórnictwa oraz warstwy żużla, wybraniu mulów i osadów dennych ze stawów wraz zabezpieczeniem przeciwoerozyjnym skarp, odbudowie warstwy biologicznej, wywozie i zagospodarowaniu odpadów, uporządkowaniu zieleni i wykonaniu nasadzeń drzew i krzewów oraz zatrawieniu i zadarnieniu oraz wprowadzeniu na część zrehabilitowanych terenów elementów rekreacyjnych w postaci alejek spacerowych i małej architektury.

na które wydatkowano 530.490,89 zł, ze środków własnych Urzędu, sprawdzono w drodze oględzin w dniach 29 marca i 5 czerwca 2017 r. W ich wyniku stwierdzono, że część rekreacyjna Projektu jest zdewastowana, a część elementów małej architektury, głównie ławek została skradziona (na dzień 29 marca stwierdzono brak 37 z 45 ławek), stwierdzono również brak kostki brukowej na 3 z 4 tarasów widokowych o łącznej powierzchni 62,12 m² ⁷⁵. W wyniku oględzin stwierdzono również brak nasadzeń krzewów ozdobnych, które winny znajdować się na wachlarzowato zaprojektowanych trawnikach w obrębie tarasów widokowych oraz, które miały oddzielać taras widokowy „Energia” od linii brzegowej stawu. Ponadto, stwierdzono: brak ok. 44 metrów bieżących poziomych części balustrady okalającej taras widokowy „Przystań”, zastąpionej w chwili oględzin taśmą zabezpieczającą, a na stylizowanych murach tarasu widokowego „Zamczysko” widniały szpecące je graffiti. Cembrowina wykonana z kostki granitowej, która zgodnie z projektem miała pełnić rolę dużej donicy z posadzonymi w niej krzewami szczodrzeńca purpurowego pełniła rolę kręgu do grillowania. Podczas oględzin w dniu 5 czerwca 2017 r. na terenach rekreacyjnych Projektu trwały prace porządkowe, jednak od 29 marca do dnia 5 czerwca z brzegów stawu przy pomoście rybackim nie zostały uprzątnięte zalegające tam opakowania plastikowe oraz szklane, a prace prowadzone w dniu oględzin 5 czerwca 2017 r., polegające na koszeniu trawy ujawniły zalegające na tym terenie kolejne śmieci. Tereny przeznaczone na trawniki porośnięte były w przeważającej części mniszkiem lekarskim oraz pokrzywami. Nie stwierdzono na terenach poddanych oględzinom ani jednej z 10 zamontowanych tam w maju 2014 r. przez MZZiGK kosztem 5.500,00 zł „wandaloodpornych” sosnowych ławek, w miejsce wcześniej skradzionych ławek żeliwno-drewnianych. Niewłaściwe utrzymanie ww. terenów (m.in. zarastanie wysokimi chwastami oraz zaśmiecenie) oraz zdewastowany i utrzymujący się zły stan techniczny infrastruktury były także przedmiotem doniesień medialnych wraz z dokumentacją zdjęciową potwierdzającą powyższy stan m.in. z listopada 2013 r., lutego i sierpnia 2014 r., sierpnia i września 2016 r.⁷⁶

[dowód: akta kontroli str. 413-456; 474; 477; 1349; 1353; 1372-1373; 1375-1378; 2026-2036; 2103-2107]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Niepodjęcie przez Urząd skutecznych działań w celu zapewnienia prawidłowego utrzymania terenów zielonych oraz małej architektury na obszarze rekultywowanych trzech zalewisk wodnych w Bytomiu, które w 2010 r. zostały zrealizowane z udziałem środków RPOWSL oraz środków własnych Miasta.

[dowód: akta kontroli str. 413-457; 2103-2111; 2163-2196]

Pierwszy Zastępca Prezydenta, w którego pionie znajdowało się nadzorowanie działalności MZZiGK, stwierdził, że zaniedbania na terenie Projektu wynikały z niedopatrzenia i hierarchii priorytetów ustalonych przez MZZiGK, który od momentu powołania w 2013 r. skupił się na rewitalizowaniu trzech zabytkowych parków w Bytomiu⁷⁷ ze środków pozyskanych z Wojewódzkiego i Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz na uatrakcyjnieniu miejskich skwerów. Stąd doszło do zaniedbań w innych parkach, w tym terenów leżących na granicy Bytomia i stanowiących obecnie część Parku Mickiewicza.

⁷⁵ Ubytki stwierdzono: na tarasie widokowym „Zamczysko” o powierzchni 55,72 m², na tarasie widokowym „Przystań” o powierzchni 2 m² oraz na tarasie widokowym „Wzgórze” o powierzchni 4,4 m².

⁷⁶ M.in.: www.bytomski.pl, www.fakt.pl.

⁷⁷ Parki: Fazaniec, Kachla i Ludowy.

Ponadto stwierdził, że nadzór nad działalnością MZZiGK sprawowany był poprzez organizowanie spotkań oraz wizje w terenie, przy czym oględziny dotyczyły terenów zielonych poddawanych rewitalizacji oraz dodał, że: *„To był dla nas priorytet i w kontekście całości umknął nam temat terenów rekultywowanych”*.

[dowód: akta kontroli str. 2527-2529]

Jak m.in. wskazano we wniosku o dofinansowanie realizacji Projektu: *„Podjęte działania przyniosą wymierne korzyści dla miasta. Przekształcenie nieużytków w teren atrakcyjny przyrodniczo i krajobrazowo podniesie wartości przyległych obszarów i nieruchomości oraz sprawi, że mieszkańcy okolicznych osiedli wzbogacą się o nowe atrakcyjne przyrodniczo obszary. Miasto zyska tereny zielone polepszając swój wizerunek jako przyjaznego ekologii”*. W ocenie NIK, realizowane projekty z udziałem dofinansowania środkami unijnymi nie są jedynie jednorazowymi inwestycjami, finansowanymi w przeważającej części środkami zewnętrznymi, ale przedsięwzięciami, których efekty i korzyści dla Miasta i jego mieszkańców powinny mieć charakter długoterminowy, co wymaga zachowania dbałości w ich późniejszym utrzymywaniu we właściwym stanie estetycznym i technicznym. Zdaniem NIK, powinno to dotyczyć wszystkich - a nie tylko wybranych, przedsięwzięć rekultywacyjnych i rewitalizacyjnych realizowanych z udziałem środków publicznych. Urząd pomimo wiedzy o utrzymującym się złym stanie rekultywowanych terenów trzech zalewisk wodnych w Bytomiu nie podjął skutecznych działań mających na celu jego poprawę.

[dowód: akta kontroli str. 214-240]

2. Nierzetelne poinformowanie o warunkach trwałości Projektu przez ówczesnego Prezydenta Miasta w odpowiedzi na interpelację Radnego.

W lipcu 2010 r. Radny Rady Miejskiej zwrócił się z pytaniem⁷⁸ do ówczesnego Prezydenta o możliwość uzbrojenia zrewitalizowanych terenów zalewisk wodnych w oświetlenie i monitoring, gdyż mieszkańcy, jak podniósł Radny, obawiają się, że odrestaurowany fragment parku zostanie zdewastowany.

[dowód: akta kontroli str. 904-905]

Na powyższe, Radny w dniu 11 sierpnia 2010 r. uzyskał pisemną odpowiedź, w której Prezydent stwierdził, że: *„z uwagi na konieczność dochowania rezultatów projektu (przez co najmniej pięć lat) wprowadzenie dodatkowych elementów uzbrojenia terenu jest niewskazane, gdyż mogłoby to zakłócić lub ograniczyć przyrodniczy cel inwestycji”*, będący warunkiem zakwalifikowania projektu do dofinansowania ze środków UE.

[dowód: akta kontroli str. 903]

Pierwszy Zastępca Prezydenta wyjaśnił, że wykluczenie przewidywanego pierwotnie oświetlenia na terenie zrewitalizowanych terenów zalewisk wodnych było decyzją ówczesnego Prezydenta, wg którego należało minimalizować koszty własne dotyczące wydatków niekwalifikowanych. Ponadto stwierdził, że wprowadzenie takich oszczędności pozwoliło Miastu na przeprowadzenie dwóch kolejnych inwestycji o charakterze rekultywacyjnym.

[dowód: akta kontroli str. 2528]

NIK zwraca uwagę, że zgodnie z art. 57 Rozporządzenia Rady (WE) 1083/2006, trwałość projektu to okres, w którym projekt nie zostaje poddany zasadniczym modyfikacjom, wynikającym ze zmiany charakteru własności elementu infrastruktury albo z zaprzestania działalności produkcyjnej oraz mającym wpływ na charakter lub

⁷⁸ Pismo nr SR.0057-3246/10 z dnia 29 lipca 2010 r.

warunki realizacji projektu lub powodującym uzyskanie nieuzasadnionej korzyści przez przedsiębiorstwo lub podmiot publiczny.

Wziąwszy pod uwagę, że montaż oświetlenia ani też monitoringu w okresie trwałości Projektu nie ma związku ze wskazanymi w ww. przepisie zmianami własnościowymi, charakterem Projektu bądź nieuzasadnionymi korzyściami, zdaniem NIK udzielona odpowiedź była nierzetelna, jako przedstawiająca uwarunkowania realizacji Projektu niezgodne z obowiązującymi regulacjami. Analogiczne stanowisko na temat możliwości wprowadzenia oświetlenia i/lub monitoringu w okresie trwałości przedmiotowego Projektu wyraziła także IZ w piśmie z 18 maja 2017 r.

[dowód: akta kontroli str. 959-960]

Uwagi dotyczące
badanej działalności

NIK zwraca uwagę, że MZZiGK na podstawie nierzetelnie sporządzonego „Protokołu odbioru wykonanych robót” z dnia 16 grudnia 2013 r. wydatkował 16.500,00 zł za niezrealizowany w terminie do dnia 16 grudnia 2013 r. przedmiot umowy⁷⁹, polegający na wykonaniu i montażu 30 sztuk ławek drewnianych⁸⁰, Według powyższego protokołu zlecone prace zostały wykonane zgodnie z zawartą umową. Wykonawca ww. umowy pismem z dnia 20 grudnia 2013 r. zobowiązał do wykonania rozliczonych w 2013 r. prac wskazanych w zawartej umowie w terminie do 31 maja 2014 r.

[dowód: akta kontroli str. 1372-1373; 1375-1378]

Dyrektor MZZiGK, wyjaśniła, że zapłaty za ww. ławki dokonano w związku z końcem roku budżetowego i niemożnością rozdzielenia usługi polegającej na wykonaniu i montażu ławek, a także ze względu na warunki atmosferyczne, które nie pozwalały na montaż ławek w terenie. Ponadto wyjaśniła, że faktura wykonawcy została zatwierdzona do zapłaty, po stwierdzeniu ilości ławek zmagazynowanych u wykonawcy oraz po złożeniu przez niego pisemnego zobowiązania do ich montażu we wskazanym terminie, a które wykonawca zrealizował w 2014 r.

[dowód: akta kontroli str. 1382-1383, 2520]

NIK nie podziela argumentów wskazanych w powyższych wyjaśnieniach, bowiem trudne warunki pogodowe w okresie zimowym były łatwe do przewidzenia, w szczególności uwzględniając, że umowa została zawarta 27 listopada 2013 r., tj. na niecały miesiąc przed wskazanym terminem zakończenia realizacji umowy, której przedmiotem było łączne wykonanie i montaż ławek. Ponadto, MZZiGK miało bezpośredni wpływ na treść zawartej umowy, podobnie jak na możliwość zawarcia ewentualnego aneksu do umowy, którym dokonano by ustalenia przedmiotu umowy w sposób zapewniający prawidłową jego realizację i zapłatę za jej przedmiot.

Ocena cząstkowa

W ocenie NIK trwałość Projektu w okresie pięciu lat od dnia zakończenia jego realizacji została zachowana zgodnie z postanowieniami umowy o jego dofinansowaniu z dnia 22 września 2010 r.⁸¹ NIK pozytywnie ocenia podejmowane działania Wydziału Ekologii Urzędu związane z bieżącym utrzymaniem Projektu wraz z inwestycjami okołoprojektowymi jakie były realizowane do czasu ich przejęcia przez MZZiGK. Natomiast NIK ocenia negatywnie późniejszy stan utrzymania zrehabilitowanych i zrewitalizowanych terenów Projektu po przejęciu tych zadań przez MZZiGK. Zdaniem NIK, do złego stanu utrzymania terenów przedmiotowego Projektu, przyczynił się także brak oświetlenia i monitoringu, które

⁷⁹ Umowa nr MZZiGK.272.190.2013 r. z dnia 27 listopada 2013 r.

⁸⁰ Z których 10 sztuk miała zostać zamontowana w ww. terminie na terenie zrewitalizowanych zalewisk wodnych (w miejsce skradzionych ławek drewniano-żeliwnych).

⁸¹ Wraz z późniejszymi aneksami.

mogłyby ograniczyć zjawiska dewastacji i kradzieży, w szczególności małej architektury.

3. Przygotowanie Gminy do zapewnienia trwałości i utrzymania innych projektów o podobnym charakterze.

Opis stanu faktycznego

3.1. W latach objętych niniejszą kontrolą Urząd zrealizował również dwie inne inwestycje z dofinansowaniem ze środków RPOWSL, o podobnym charakterze oraz z analogiczną organizacją zarówno w części przygotowawczej, wykonawczej, jak i późniejszego utrzymania terenów zrealizowanych inwestycji. Dotyczyło to terenów projektów: „Likwidacja dzikiego składowiska odpadów wraz z rekultywacją terenu zalewowego przy Kolonii Zgorzelec w Bytomiu”⁸² oraz „Kompleksowa likwidacja dzikich składowisk odpadów w Bytomiu – etap I”⁸³. W obu przypadkach odpowiedzialnym za realizację ww. projektów był Wydział Ekologii Urzędu. Umowę na dofinansowanie Projektu 1 zawarto z IZ w dniu 15 listopada 2010 r., a na dofinansowanie Projektu 2 w dniu 22 września 2010 r.

Na realizację ww. zadań wydatkowano łącznie 2.924.617,98 zł⁸⁴, z czego 2.513.318,00 zł stanowiły wydatki kwalifikowane⁸⁵, a 411.299,98 zł⁸⁶ przeznaczono z budżetu Miasta na stworzenie na rekultywowanych terenach stref rekreacyjnych wyposażonych w małą architekturę⁸⁷ (co stanowiło 14,1% wydatków obu projektów). Inwestycję związaną z rekultywacją terenów określonych w Projekcie 1 zakończono 28 lipca 2010 r., a w Projekcie 2 w dniu 1 grudnia 2010 r. Odpowiedzialnym za utrzymanie w okresie kolejnych pięciu lat trwałości projektów, który minął w dniu 31 grudnia 2016 r. były odpowiednio Wydział Ekologii, a od 1 lutego 2013 r.⁸⁸ MZZiGK.

Koszty utrzymania obu ww. zrehabilitowanych terenów w latach 2011-2017 (do końca I kwartału) wyniosły łącznie 295.436,82 zł, z czego na utrzymanie terenów zrehabilitowanych przy Kolonii Zgorzelec (Projekt 1) wydano łącznie 99.679,56 zł⁸⁹, a na utrzymanie terenów w rejonie ulic Strzelców Bytomskich, Wysokiej oraz Zabrzeńskiej (Projekt 2) – 195.757,26 zł⁹⁰.

[dowód: akta kontroli str. 32-38; 951-956; 2165]

⁸² Zgodnie z opisem Projektu (wg wniosku) jego przedmiotem była likwidacja dzikiego składowiska odpadów oraz rekultywacja terenu zalewowego rzeki Bytomki przy Kolonii Zgorzelec w Bytomiu. W wyniku realizacji projektu mieszkańcom z terenów Bytomia i okolic udostępniono 3,1 ha atrakcyjnych przyrodniczo terenów, a projekt przyczynił się do poprawy jakości środowiska naturalnego i kulturowego. Dzięki wysypiska zlokalizowane na terenach objętych projektem stanowiły zagrożenie dla środowiska i człowieka oraz negatywnie wpływały na krajobraz. Dodatkowo w okresie wiosennych roztopów obszar zalewany był wodami rzeki Bytomki. W dalszej części *Projekt 1*.

⁸³ Zgodnie z opisem Projektu (wg wniosku) jego przedmiotem była likwidacja dzikich składowisk odpadów zlokalizowanych w rejonie ulic: Strzelców Bytomskich, Wysokiej oraz Zabrzeńskiej w Bytomiu wraz z rekultywacją tych terenów na cele przyrodnicze. W wyniku realizacji przedsięwzięcia, mieszkańcom Bytomia oraz okolic udostępniono 1,9 ha atrakcyjnych przyrodniczo terenów, a projekt przyczynił się do poprawy jakości środowiska naturalnego i komfortu życia mieszkańców. Dzięki wysypiska zlokalizowane na ww. terenach stanowiły zagrożenie dla środowiska i człowieka oraz negatywnie wpływały na krajobraz. W dalszej części *Projekt 2*.

⁸⁴ Z czego na Projekt 1 wydano 1.203.918,87 zł, a na Projekt 2 - 1.720.699,11 zł.

⁸⁵ Z czego dla Projektu 1 – 1.133.141,99 zł a dla Projektu 2 – 1.380.176,01 zł.

⁸⁶ Z czego 70.776,88 zł (5,9% wartości projektu) dotyczyło Projektu 1, a 340.523,10 zł (19,8% wartości projektu) - Projektu 2.

⁸⁷ Na terenach rekreacyjnych: Projektu 1, posadowiono w ramach inwestycji okoloprojektowych: 10 betonowych ławek, sześć betonowych koszy na śmieci, jeden mostek i postawiono dwie tablice informujące; Projektu 2 – posadowiono w ramach inwestycji okoloprojektowych: 12 betonowych ławek, sześć betonowych koszy na śmieci, sześć tablic informacyjnych oraz elementy wyposażenia placu zabaw (w postaci: czterech bujaków, jednej „ważki”) i wybudowano boisko o powierzchni 1.114 m² na którym zamontowano dwie bramki, cztery kosze do gry w koszykówkę oraz położono 90 m² wykładziny boiskowej.

⁸⁸ Dokumentację obu Projektów Wydział Ekologii Przekazał MZZiGK pismem przewodnim z dnia 24 kwietnia 2013 r.

⁸⁹ Z czego wydano: 13.290,89 zł w 2011 r., 11.299,65 zł w 2012 r., 14.262,60 zł w 2013 r., 22.602,20 zł w 2014 r., 21.260,44 zł w 2015 r., a do końca I kwartału 2017 r. – 16.963,78 zł.

⁹⁰ Z czego wydano: 83.290,30 zł w 2011 r., 36.024,81 zł w 2012 r., 20.692,55 zł w 2013 r., 29.646,73 zł w 2014 r., 12.130,40 zł w 2015 r., a do końca I kwartału 2017 r. – 13.972,47 zł.

Tereny ww. projektów, jak wyjaśniła Naczelnik Wydziału Ekologii, nie są wyposażone w elementy oświetlenia ani w monitoring wizyjny, gdyż takich nie przewidywały projekty budowlane dla tych terenów. W latach 2011-2012⁹¹ sporadycznie dochodziło do aktów wandalizmu, polegających głównie na przestawianiu betonowych ławek, których skutki były usuwane na bieżąco przez wykonawcę umowy na utrzymanie tych terenów.

Do poważniejszego incydentu polegającego na spaleniu 20 m² wykładziny amortyzującej boiska oraz trzech bujaków na placu zabaw doszło w listopadzie 2011 r. na terenach Projektu 2. Sprawę zgłoszono IV Komisariatowi Policji w Bytomiu, który z powodu niewykrycia sprawców umorzył ją w dniu 1 grudnia 2011 r. Na naprawę powyższych zniszczeń wydatkowano z budżetu Miasta w 2012 r. kwotę 12.595,20 zł. Do kolejnego aktu wandalizmu na terenie Projektu 2 doszło w czerwcu 2013 r. Jak wyjaśniła Dyrektor MZZiGK, doszło wówczas do dewastacji urządzeń zabawowych o wartości 22.000,00 zł. Sprawę tę również zgłoszono organom ścigania, jednak podobnie jak w przypadku z 2011 r. ze względu na niewykrycie sprawców, postępowanie umorzono.

[dowód: akta kontroli str. 2165-2196]

3.2. W dniu 27 lutego 2017 r. Rada Miejska w Bytomiu przyjęła uchwałę⁹² w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+”⁹³, który jest jednym z obligatoryjnych załączników do wniosków o dofinansowanie projektów realizowanych w ramach „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020”. W Załączniku 2 do ww. dokumentu uwzględniono wszystkie przedsięwzięcia podstawowe Programu Rewitalizacji, w tym również listę tzw. projektów „twardych” inwestycyjno-infrastrukturalnych. Na liście tej znajdowało się łącznie 47 inwestycji „twardych” o łącznej wartości 480.930.118,63 zł, z czego w 31 przypadkach podmiotami realizującymi przedsięwzięcie będą Urząd Miasta lub jego jednostki organizacyjne. Trzy⁹⁴ z 47 inwestycji, których łączna wartość wg ww. Załącznika nr 2 wynosiła 45.280.000,00 zł⁹⁵ (9,4%) dotyczyła działań mających na celu rekultywację i rewitalizację terenów zielonych w przestrzeniach publicznych Bytomia o łącznej powierzchni 43,6 ha wraz z przystosowaniem terenów na cele rekreacyjne i rekreacyjno-wypoczynkowe. Jednostkami organizacyjnymi miasta odpowiedzialnymi za ich realizację będą MZZiGK oraz Ośrodek Sportu i Rekreacji⁹⁶.

Według danych przedstawionych przez Prezydenta w dniu 12 czerwca 2017 r., szacowana wielkość nakładów na realizację ww. trzech planowanych inwestycji uległa zmniejszeniu o 532.375,00 zł i wynosiła łącznie 44.747.625,00 zł, z czego: 2.747.625,00 zł (w tym 137.381,25 zł wkład własny Miasta) zaplanowano dla inwestycji pn. „Uporządkowanie ruchu turystycznego na terenie Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego Żabie Doły celem ochrony przyrody i bioróżnorodności oraz przystosowania obszaru na cele edukacyjne i rekreacyjno-wypoczynkowe”⁹⁷; 12.000.000,00 zł (w tym 600.000,00 zł wkładu własnego Miasta) zaplanowano dla inwestycji pn. „Stworzenie przyjemnych i bezpiecznych przestrzeni

⁹¹ Okres w jakim odpowiedzialnym za utrzymanie terenów był Wydział Ekologii Urzędu.

⁹² Uchwała Nr XXXVIII/487/17.

⁹³ W dalszej części Program Rewitalizacji.

⁹⁴ Tj.: Uporządkowanie ruchu turystycznego na terenie Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego Żabie Doły celem ochrony przyrody i bioróżnorodności oraz przystosowanie obszaru na cele edukacyjne i rekreacyjno-wypoczynkowe – 3.280.000,00 zł (MZZiGK); Stworzenie przyjemnych i bezpiecznych przestrzeni dla mieszkańców Rozbarku – 12.000.000,00 zł (MZZiGK); Rewitalizacja terenów poprzemysłowych dzielnic Szombierki i Łagiewniki w dolinie rzeki Bytomki – 30.000.000,00 zł (OSiR).

⁹⁵ Poziom wydatków kwalifikowanych, w tym wkład własny Miasta do projektu.

⁹⁶ W dalszej części zwany OSiR.

⁹⁷ Jednostką organizacyjną odpowiedzialną za nadzór nad realizacją zadania będzie MZZiGK w Bytomiu.

dla mieszkańców Rozbarku⁹⁸ oraz 30.000.000,00 zł (w tym 4.500.000,00 zł wkładu własnego miasta) zaplanowano dla inwestycji pn. „Rewitalizacja terenów przemysłowych dzielnic Szombierki i Łagiewniki w dolinie rzeki Bytomki”⁹⁹. Prezydent wyjaśnił, że wskazane jednostki organizacyjne Urzędu posiadają odpowiednio przygotowaną kadrę do sprawowania nadzoru nad terminowością przebiegu prac i nad powierzonymi im do realizacji zadaniami inwestycyjnymi, który pełnić będą naczelnicy/dyrektorzy czy prezesi tych jednostek.

Ponadto, Prezydent stwierdził, że podmiotami odpowiedzialnymi za zachowanie trwałości ww. inwestycji w okresie minimum pięciu lat, a także odpowiedzialnymi za ich utrzymanie w niepogorszonym stanie po okresie ich trwałości wnikającym z umów o dofinansowanie projektów będzie, co do zasady, Miasto Bytom i działający w ramach upoważnień naczelnicy/dyrektorzy czy też prezesi tych jednostek, którym powierzona została realizacja projektów, w tym przypadku kierownictwo MZZiGK oraz MOSiR, a niepogorszony stan mają zapewnić środki corocznie przeznaczane na utrzymanie tych terenów, a w przypadku inwestycji na terenie Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego niepogorszony stan małej architektury mają zapewnić dodatkowo efekty zaplanowanych w Programie Rewitalizacji Miasta „projektów „miękkich”, które zdaniem Prezydenta „powinny oddziaływać i edukować w tym zakresie, aby w jak największym stopniu zapobiegać aktom wandalizmu”.

[dowód: akta kontroli str. 2062-2093; 2199-2212]

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Nie kwestionując posiadanego przez Miasto Bytom potencjału organizacyjnego dla zapewnienia trwałości i utrzymania projektów dotyczących rekultywowanych i rewitalizowanych terenów, NIK zwraca uwagę, że na potrzebę jego właściwego wykorzystania w odniesieniu do wszystkich zrealizowanych lub planowanych do realizacji inwestycji. Jednocześnie, zdaniem NIK, znaczna skala przedsięwzięć w przedmiotowej sferze, w praktyce uniemożliwia zapewnienie fizycznej ochrony zapobiegającej dewastacjom, będącym wynikiem aktów wandalizmu i kradzieży, na co wskazują przedstawione w wystąpieniu przykłady dokonanych zniszczeń na zreakultwowanych i zrewitalizowanych terenach.

Stąd w ocenie Izby, obok możliwości organizacyjnych, istotne jest także dysponowanie odpowiednią infrastrukturą techniczną, w tym właściwym oświetleniem i monitoringiem wizyjnym na terenach parków poddanych rewitalizacji, co wiąże się z koniecznością zabezpieczenia odpowiednich środków finansowych na ich wykonanie. Odpowiednio zaprojektowany i sprawnie działający system monitoringu oddziałuje bowiem prewencyjnie, przeciwdziałając aktom wandalizmu oraz niejednokrotnie umożliwia przypisanie winy i odpowiedzialności za popełnione

⁹⁸ Jednostką organizacyjną miasta odpowiedzialną za nadzór nad realizacją zadania będzie MZZiGK w Bytomiu, a Przedmiotem projektu będzie rewitalizacja przestrzeni publicznych i podwórek w dzielnicy Rozbark obejmująca: zagospodarowanie terenu i budowę placu zabaw przy ul. Siennej, budowę promenady wraz z oświetleniem łączącej ul. Pszczyńską z parkingiem przy ul. Staffa oraz ul. Witczaka o szerokości min. 4 m zgodnie z planem sytuacyjnym wraz z kładką dla pieszych nad ul. Siemianowicką, budowę terenu rekreacyjno-sportowego przy ul. Kochanowskiego (Szynol), przebudowę Pl. Barbary; budowę Rynku, budowę ściany wspinaczkowej będącej jednocześnie zapleczem dla artystów, budowę fontanny, wyłączenie z ruchu i przekształcenie w deptak ul. Kingi i ul. Jaronia, adaptację pomieszczeń parteru budynku przy ul. Kochanowskiego 29 na izbę pamięci, wyburzenie budynków przy ul. Musialika, Jaronia i Ałozjanów, zagospodarowanie terenów po wyburzonych budynkach jako tematyczne place zabaw oraz ogródki kwiatowo-warzywne, wykonanie i zamontowanie tablic historycznych wzdłuż promenady, budowę (przeniesienie) placu zabaw przy ul. Królowej Jadwigi, budowę – zagospodarowanie terenu rekreacyjno-sportowego przy ul. Ałozjanów.

⁹⁹ Jednostką organizacyjną miasta odpowiedzialną za nadzór nad realizacją zadania będzie OSiR w Bytomiu, a przedmiotem projektu będzie przyrodnicze zagospodarowanie terenu z zachowaniem zieleni występującej obecnie. Projekt realizowany będzie na obszarze ok. 30 ha na pograniczu południowych dzielnic Bytomia: Szombierki i Łagiewniki, na obszarze poprzemysłowym usytuowanym w okolicy doliny rzeki Bytomki. W celu zagospodarowania obszaru objętego projektem przeprowadzone zostaną prace niwelacyjno – rekultywacyjne, takie jak: przesunięcie mas ziemnych, uformowanie powierzchni terenu, pokrycie zielenią oraz poddanie pracom pielęgnacyjnym obecnie istniejącej zieleni na części terenu. W projekcie założono urządzenie ogólnodostępnej przestrzeni rekreacyjnej w postaci ścieżek rowerowych, urządzeń rekreacji typu siłownia na naturalnym podłożu oraz boisk trawiastych.

czyny. NIK zwraca uwagę, że dotychczasowe prace nad rozbudową i modernizacją miejskiego monitoringu wizyjnego znajdują się na niskim poziomie zaawansowania, a Naczelnik Wydziału Transportu Lokalnego Urzędu, realizujący zarządzenie Prezydenta ws. powołania zespołu roboczego ds. przebudowy i rozbudowy systemu monitoringu, wyjaśnił, że nie otrzymał sygnałów, iż na terenach objętych kontrolą dochodziło do aktów kradzieży i wandalizmu.

Zdaniem NIK, wskazane przez Pana Prezydenta „projekty miękkie” - ukierunkowane na odpowiednią edukację mieszkańców, choć niewątpliwie są działaniami społecznie istotnymi, to jednak tylko w ograniczonym zakresie mogą one przeciwdziałać aktom wandalizmu.

Ocena częściowa

W ocenie NIK Miasto Bytom posiada potencjał organizacyjny dla zapewnienia trwałości i utrzymania projektów dotyczących rekultywowanych i rewitalizowanych terenów, jednak był on niewystarczająco wykorzystany, co stwierdzono na przykładzie zaniedbań do jakich doszło na terenach zrekultywowanych zalewisk wodnych w Bytomiu. Jednocześnie istniejące braki w infrastrukturze technicznej utrudniają obecnie zapobieganiu aktom wandalizmu i kradzieży ww. terenach.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁰⁰, **zwraca uwagę na obowiązek rzetelnego informowania o warunkach trwałości projektów i wnosi o podjęcie działań w celu zapewnienia prawidłowego utrzymania zrekultywowanych i zrewitalizowanych terenów zalewisk wodnych w Bytomiu.**

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach.

Obowiązek poinformowania NIK o sposobie wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

¹⁰⁰ Dz. U. z 2017 r. poz. 524 j.t.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 14 lipca 2017 r.

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

**Kontroler
Beata Olejnik
Specjalista kontroli państwowej**

.....